

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

ӨЗГЕ ТІЛДІ АУДИТОРИЯДА ОҚЫТУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ БАҒЫТТАРЫ

Халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары
(10 сәуір 2012ж.)

Материалы международной научно-теоретической конференции
(10 апреля 2012 г.)

НАПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ИНОЯЗЫЧНОЙ АУДИТОРИИ

Materials of the international theoretic scientific conference (2012, April 10)

DIRECTIONS OF INNOVATIVE ACTIVITY IN AUDIENSE SPEAKING ANOTHER LANGUAGE

Ембергенова Қ.Р. История энергетики и ее актуальное значение в настоящее время.....	124
Сатаева Е.Ж. Оқытудың белсенді әдістері мен түрлерінің сабақтарда қолданылуы.....	128
Мулдағалиева Г. А. Қазақ диаспорасы студенттеріне грамматикалық тақырыптарды меңгеруде жұмбақтарды тиімді пайдалану.....	133
Арыстанбекова Қ.Д. Мусағұлова А.Б. XIV-XV ғасырлардағы Италиядағы капитализмнің өркендеуінің және әдебиет пен көркемөнердің қайта гүлденуін оқытудың методологиялық мәселелері.....	136
Қыдырбаева Ү.Т. Қазақ және түрік тілдеріндегі мақал – мәтелдерді салыстыру.....	140
Азнабакиева М.А., Нусупбаева С.А. Императорлық орыс географиялық қоғамының қазақ өлкесін зерттеуге қосқан үлесі.....	143
Ембергенова Қ.Р., Станбекова А.Л. Киім дақтарын кетірудегі заттардың химиялық және физикалық құрамдары.....	148
Амирханов М.Б. Халықаралық білім беру департаментінде жүргізілетін тәрбие жұмыстарының ерекшеліктері.....	151
Коккозова М.Б., Мұханбекқызы Лаура. Билингвистің лебізінде байқалатын интерференция құбылысының ерекшеліктері.....	154
Арыстанбекова Қ.А., Сандықбаева Ө.Д. Германиядағы діни реформаның астарын оқытудың тиімді жолдары.....	158
Тойғанбекова М.Ш. Балаларға арналған шығармалардың тақырыптық, танымдық өрісі.....	160
Смағұл М.Ж. Функцияны зерттеуге туындыны қолдануды оқытудың методикасы.....	167
Бабалықова Д.Қ. Қазақ тілінің аймақтық сөздігіндегі араб-парсы сөздерінің лексикасына анықтама.....	169
Бейсекенова А.С. Т. Жүргенов - қазақ тілі мен әдебиетінің жанашыры.....	172
Құрманалиева Д.Т. Ұстаз профессиограммасы.....	178
Ембергенова Қ.Р. Ақпараттық технологияларды сабақта пайдаланудың тиімділігі.....	181
Бейсекенова А.С. Мүсілім Базарбаевтың мемлекеттік қызметтегі және әдебиеттану ғылымындағы еңбегі.....	184
Тастемірова Г.А. Жастардың ұлттық келбетін қалыптастыру.....	188
Бейсенбаева А.А., Булшекбаева А.И. Педагогтың әдіснамалық және дүниетанымдық мәдениеті.....	192
Станбекова А.Л. Химияның сыры көп.....	198
Бураханова Қ.С., Жақсыбаева Е.О. Білім беру жүйелерінің дамуы және мемлекеттік тіл туралы.....	200
Мәтбек Н.Қ. «Қозы Көрпеш – Баян сұлу» жырындағы халықтық салт-дәстүрлердің көрінісі.....	204
Наралиева Р.Т. Қаратпа сөздердің жай сөйлемдердегі прагматилистикалық функциясы.....	209
Саткенова Ж.Б. Қазақ-қырғыз тіліндегі «көз» тұрақты тіркесінің қолданысы.....	213
Нусупбаева С.А., Азнабакиева М.А. Қожалар шежіресі - VIII – XII ғасырлардағы Қазақстан тарихының дерегі.....	217
Дайырова А.Т. Тәжірибелік астрофизикада фоторезисторлардың қолданылуы.....	222
Амирова Г.А. Қытай сыртқы саясатындағы мемлекеттік стратегиясының қалыптасуының алғышарттары.....	227
Умирсеитова Н.Ж. Мемлекеттік тілде іс жүргізу пәнін оқытудың әдіс-тәсілдері.....	231
Шанбаева Ү.С. Парсы және қазақ тілдеріндегі зат есімнің жасалу жолдары.....	234
Алдабекова А.А. Қазақтың көрнекті ғалымы- Шокан Уәлиханов.....	238
Кауспенбаева Р.Б. Особенности морфологического строения печени сазана из накопителя Сорбулак.....	242

Манашева М.Б. Экономикалық конференц-ситуацияларды аудару кезінде алдын-ала болжау стратегиясын қолдану (қазақ және түрік тілдері негізінде).....	245
Муфтахтинова Г.С. Есімшені меңгерудің жолдары.....	249
Нусупбаева С.А., Нұрлыхан. Сарайшық қаласының тарихы.....	252
Нұрлыхан, Нусупбаева С.А. Қазақ диаспорасы тыңдаушыларына Қазақстан тарихын оқытудың әдіс-тәсілдері жөнінде.....	261
Байғанаев М.Б., Станбекова А.Л. Педагогикалық инновациялық бағыттар.....	263

5. Жыр оқиғасы орыс халқының қай ақынын қызықтырған?

1) Лермонтов. 2) Пушкин. 3) Маяковский.

6. Жырда кездесетін қазақ халқының атакәсібі?

1) Аңшылық. 2) Мал бағу. 3) Егін егу.

7. Жырдың қанша нұсқасы бар?

1) Біреу. 2) Оннан астам. 3) Жиырмаға жуық.

8. Жырдың негізгі тақырыбы?

1) Ерлік, ел қорғау. 2) Сүйіспеншілік, махаббат. 3) Адал еңбекті дәріптеу.

9. Жырдың аяқталуының қайсысын шындыққа жақын деп ойлайсыз?

1) Қозы мен Баян қосылады. 2) Өледі. 3) Қозы өліп, қайта тіріледі.

10. Жұмбақтап айту жырдың қай жерінде кездеседі?

1) Айбас қыздарға кездескенде... 2) Қозы Баян аулын іздеп келгенде...

3) Сарыбай қазасын естірткенде...

11. Саба, мес деген ыдыстар неден жасалады?

1) Балшықтан. 2) Теріден. 3) Темірден.

12. Мүрденің Сарыбайдың денесі екенін қалай таниды?

1) Түрінен. 2) Киімінен. 3) Хатқа мөр басатын жүзігінен.

ә) «Кім жылдам?» Екі оқушыны тақтаға шығарып, жазғызу.

Жалқы есімдер қалай жазылады?

Жырдағы жер-су атаулары (75-тей)	Жырдағы кісі аттары (50-ден астам)

VII. Сабақты қорытындылау.

Рахманқұл Бердібаев: «Қозы Көрпеш – Баян сұлу» сүйіспеншілікті пір тұтқан, арманына жетпей кеткен жас ғашықтарға орнатылған ескерткіш, мәңгілік жыр. «Қозы Көрпеш – Баян сұлу» – өзінің табиғаты, рухы жағынан әлемдік көркемсөз күмбездері «Ләйлі-Мәжнүнмен», «Ромео-Джульеттамен» қатарлас тұратын, қазақтың ақындық даналығы тудырған жәдігерлік.

Жырдың маңызы: 1) Қазақ елінің ерте замандағы әлеуметтік, тұрмыстық жағдайларынан мол дерек береді;

2) көне дәуір шындығын толық көрсеткен, нағыз қазақ өмірінің шежіресі;

3) арманына жетпей, мерт болған Қозы мен Баян тағдыры;

4) халқымыздың салт-дәстүр әдет-ғұрпынан хабар береді.

Екі жастың махаббатын үлгі еткен халқымыз олардың есімдерін ұл-қыздарына қойған.

Классикалық эпосымыздың сарынымен жаңа бітімді шығармалар жасалып, пьесалар қойылып, кинофильмдер түсірілді, өлеңдер жазылып, әндер арналды.

Әсет Найманбайұлы «Инжу-маржан» әнінің қайырмасында (әнді тыңдау):

«Сейфүлмәлік – Жамалдай

Бейнетіңе көнсем-ай,

Қозы Көрпеш – Баяндай,

Бір молада өлсем-ай», – деп берілген.

Үй тапсырмасын пысықтау.

VIII. Оқушылардың жауаптарын бағалау.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қ.Бітібаева. Әдебиетті оқытудың әдістемесі. – А.: Рауан, 1997.

2. Қазіргі кездегі оқытудың педагогикалық технологиялары. – А., ОМБЖИ, 2005.

Резюме

В статье речь идет о проявлении национальных традиций в эпосе «Қозы Көрпеш и Баян Сұлу».

Resume

This article is about national traditions in the epos «Kozy Korpesh and Bayan Sulu».

Наралиева Р.Т.,

Әл-Фараби атындағы

Қазақ ұлттық университеті

Қаратпа сөздердің жай сөйлемдердегі прагмастилистикалық функциясы

Қаратпа сөздердің функциясы коммуникативтік акті аспектісіне тығыз байланыста вербальды немесе бейвербальды құралдардың көмегімен жүзеге асады. Бұл құралдар стратификациялық және жағдаяттық нұсқалардың сан алуан болғандықтан тек ақпараттың негізгі көзі - мәтінді ғана жеткізіп қоймайды, сонымен қатар ақпаратты жіберуші – адресант туралы ақпаратты тасымалдайтын тетік болып табылады. Ақпарат несінің әлеуметтік мәртебесі, қай аймақтан екені, оның жасы нешеде және білімі қандай екені, өзін-өзі қалай бағалайтындығы туралы да мәлімет береді. Вербальды немесе бейвербальды құралдардың құрылымына, амалына қарай: тілдік этикеттің қандай нормасына сәйкес айтылғандығы мен адресанттың мінез-құлқына, әрекетіне қарай оның адресатқа деген көзқарасы айқындалады. Осы жерде назар аударатын нәрсе егер вербальды ақпаратты қадағалау оңай болса, ал бейвербальды құралдарға бақылау орнату қиын. Сондықтан да сәтті құрылған мәтіннен тұратын тілдік лебіздің өзі бейвербальды немесе паравербальды құралдарды дұрыс пайдаланбаған жағдайда адресатқа кері әсер беруі мүмкін.

Қадірлі әнсүйер қауым!

Сіздерді 8 қазан күні Астана қаласындағы «Конгрес-холл» сарайында, Қазақстан өнер шеберлерінің қатысуымен, XX ғасырдың 50-70-жылдар аралығында ұлттық өнеріміздің алтын қорына «Ұстазым менің, ұстазым»,

«Қайдасыңдар, достарым», «Әлі есімде», «Ақсәуле», «Жайық қызы», «Батыр бала», «Маржан қыз», «Қыз әзілі», «Сағыныш екен бала кез» сияқты таңғажайып әндерімен өз қолтаңбасын қалдыра білген, аты аңызға айналған Әбілахан Еспаевтың 85 жылдық мерейтойына орай өтетін ән кешіне шақырамыз. («Алматы ақшамы», 2010, №122).

Тілдік коммуникацияның жалғыз да басты субъектісі адам болып табылады. Себебі адам өз тіршілігін қамтамасыз ету үшін өзге адамдармен қарым-қатынасқа түседі. Қарым-қатынастың ішіндегі күрделісі де маңызды бұл – тілдік қатысым. Тілдік қатысымда қаратпа сөздердің атқаратын функциясы ерекше. Адамдардың қарым-қатынасының желісі лебіз иелерінің мінез-құлқын және көрсететін және адамдардың қатысымдық әрекетінің әсерін айқындайтын мәдениетке сүйене отырып қалыптасады. Әртүрлі тілдік жағдаятта лебіз иесі әртүрлі тілдік құралдардың көмегімен өз ойын өзге жеткізеді. Лебізі әсерлі болу үшін адресант қатысымның әсерлі түрін және оны жүзеге асырудың тиімді жолдарын іздестіріп таңдап алады. Адресанттың назарын аудару үшін қаратпа сөзді сөйлесім барысында өзінің айтар сөзіне сәйкес қолданады. Яғни, қаратпа сөз сол сәтке, адамның тілдік жағдаятқа қарай әрекет етуіне байланысты, соған сәйкес қызмет етеді, адамның тіршілік әрекетіне, мақсатына, ниетіне сай функцияға ие болады. Коммуникативтік әрекетке талдау жасау арқылы біз қаратпа сөздердің тілдік қатысымдағы атқаратын әлеуметтік ролі мен прагматистикалық функциясын саралай аламыз. Жалпы ғылыми әдебиеттерде коммуникацияның функциясы туралы нақты дараланған, бір қалыпқа түскен нақты ғылыми тұжырым жоқ. Дегенмен де коммуникативтік актінің өзіне тән белгілі бір функциялары бар деген пікірлері бір жерден тоғысады. Коммуникативтік әрекеттің бір элементі ретінде қаратпа сөздерге де бұл функциялар тән болады. Ғалымдар ткоммуникативтік әрекеттің негізгі функцияларына ақпараттық, әлеуметтік, экспрессивтік, инпертативтік, прагматикалық, стильдік қызмет аясын жатқызып жүр. Қаратпа сөздер тілдік тұлға ретінде ақпараттық функция атқарады. Қазіргі тіл ғылымында «ақпарат» сөзі әртүрлі адамдардың сан алуан тақырыпта, әртүрлі мәні бар мәліметтерімен және әртекті білімдерімен алмасу болып табылады. Н.М.Кожина «лингвистическую науку о средствах речевой выразительности и о закономерностях функционирования языка, обусловленных наиболее целесообразным использованием языковых единиц в зависимости от содержания высказывания, целей, ситуации и сферы общения», - деп саралайды. [1, 223] Қаратпа сөз сөйлесушілердің арасында делдалдық рөл атқарады. Коммуниканттың қолданысындағы қаратпа сөз адресанттың атын жай ғана атауы ғана емес, лебіздің кімге арналғанын аңғартатын да көмекші ақпараттық құрал. Адамдар арасындағы қарым-қатынасты, осы коммуникативтік үдерісті қалыптастыратын тілдік бірлік. Коммуниканттар арасында ақпарат алмасу барысында әлеуметтік функция да өзіндік маңызға ие. Коммуникативтік үдерістің бір тетігі – қаратпа сөз де адресанттың адресатқа деген көзқарасын танытады. Сонымен қатар лебіз иесінің сөйлеу әдебін, тіл мәдениетінің дәрежесін де көрсетеді. Қаратпа сөздің әлеуметтік қызметі қоғамдағы адамдардың қарым-қатынасына тікелей

тәуелді. Кез келген коммуникант қоғамда қалыптасқан ережелер мен тәртіпке сай және өзге адамдардың мүдде-талаптарымен санаса отырып әрекет етеді, сөйлейді. Қоғамдық қатынас қоғамдық мәдениетке, әдепке негізделеді. Тілдік қатысымда бұл қоғамдық өмірден тыс әрекет ете алмайды, осы заңдылықтарға бағынады. Сөйлеуші субъектіге қатысты сөйлеу мәдениеті – бұл «қарым-қатынас мақсатында тілді кедергісіз және мүддеге орай қолдануын қамтамасыз ететін адамның білімі мен дағды-тәжірибесінің деңгейі болып табылады» [2, 6-7]).

Тіл білімінде ғылыми ізденістерде соңғы жылдары «метатілдік функция» термині кеңінен қолданылатын болды. Метатілдік функция сөйлеушінің тілдік қатысымдағы іс-әрекетінің, мінез-құлқының сол сәттегі тілдік жағдаятқа байланысты туындайтынын көрсетеді.

«Элемент «мета» свидетельствуют о том, что при оценке способа вербализации в поле зрения говорящего попадают собственно языковые достоинства избираемой номинации, прежде всего ее словесная форма. В семантике «мета» имплицитно заложено оправдание или объяснение субъектом своего речевого поведения, логики изложения фактов, последовательности их введения или перехода от одной мысли к другой [3, 85.] Жай сөйлемдерде қолданылатын қаратпа сөздер тек атауыштық қызмет қана атқармайды, сонымен бірге лебіз иесінің тыңдаушыға деген көзқарасын, бағалауыштық пікірін де білдіреді. Сөздің бағалауыштық қызметі айтылымда тілдің айшықты жағын, сөйлеушінің ниетін, көзқарасын танытады да, тандалып алынған тілдік бірліктің тілдік қасиетін бірінші орынға шығарады. Сөйлесімде сол кездегі ақиқатқа қатысты көріністің үзінді бейнесі, бір бөлігі қаратпа сөздің модальдық құрылымына байланысты көрінеді. Қаратпа сөздің өзге оқшау сөздерден функционалды-семантикалық құрылымының ерекшелігі айтылымда жүзеге асқан ой-пікірдің легін бір арнаға бағыттау арқылы адресатқа ықпал ету болып табылады. Қаратпа сөздің метатілдік функциясы лебіз иесінің адресатқа ықпал ету мақсатында қолданған тілдік бірлігіне, әдісіне тікелей тәуелді болады. Жай сөйлемдерде қолданылатын қаратпа сөздің метатілдік функциясы оның модальдық-семантикалық құрылымын түзуші жүйеге – прагматикаға тығыз байланысты. «Это - своего рода прагматические инструкции по поводу того, как должно быть распределено внимание адресата при восприятии сообщаемой информации, чтобы она была усвоена оптимальным образом» [4, 33]. Қаратпа сөздердің қолдану аясы адресанттың прагматикасы мен интенциясына тікелей тәуелді болады. Мысалы, қаратпа сөздердің бұйрықты сөйлемдердегі прагматистикалық қызметін қарастырсақ. Сөйлеу іс-әрекеті арқылы лебіз иесі біреумен ақпарат қана алмасып қоймай, өз тарапынан өтінішін, талап-тілегін де білдіреді. Талап-тілек білдіру ауызекі сөйлеу де, ресми тілдік қатысымда императивтік сөйлеу жанрының негізін құрайтын бұйрықты сөйлем арқылы жүзеге асады. Бұйрықты сөйлемнің негізгі коммуникативтік мақсаты мен функциясы сөйлеушінің интенциясына байланысты адресанттан адресанттың тілегін, өтінішін жүзеге асыруын талап етеді. Бұйрықты сөйлем сөйлеушінің ниеті мен сөйлеу әдебіне, мәдениетіне

әрі сол сәттегі тілдік жағдаятқа байланысты бірде талап ету мақсатында бұйрық мәнінде айтылса, бірде өтініш-тілек мәнінде айтылады.

Өтініш иесі адресатқа өзінің бұйрық мәнінде сөйлеуі арқылы оның назарын аударады, екі жақты пікір алмасымдық мүддесін, қызығушылығын тудыра отырып, айтылған іс-әрекеттің келешекте орындалуын іске асырылуын талап етеді. Бұйрықты сөйлемдер бұйыру мен сол бұйрықтың орындалуын да қадағалау мәнін де білдіреді. Мысалы, көркем әдебиет және ауызекі сөйлеу стиліндегі бұйрықты сөйлемдердің прагматикасының астарында өзінің қалағаныңды сұра, не сұраса да не бұйырсаң да сры істеймін деген мағына тұрады, ал ресми стильдегі бұйрықты сөйлемдердің прагматикасы басқару талабын көрсетеді, осыдан екі бұйрықтың бұйрықтың стильдік мәні шығады. Ресми стильде іс-әрекеттің орындалуын қатаң талап ету мағынасы – адресат оны ықтиярсыз жүзеге асырады, басқа стильдердегі бұйрықтың орындалуын талап ету мағынасы бәсеңдік танытады.

Ресми стильде қоғамдық бұйрық адресаттың жеке іс-әрекетіне байланысты тәртібі сақталып, арнайы қалыпты синтаксистік конструкциялар қолданылады. Басқа стильдерде бұйрықты сөйлемдер, адресант пен автор, бұйыру талабының күш-қуаты, бұйыру мәні жеке стильдік мәнері арқылы айқындалады. (5, 211-212 б.).

Ресми стильде бұйрықты сөйлемдер хабарлы сөйлемдермен қатарласа келіп қолданылады, алайда олардан тақырыптық күйде келуімен, айрықша ой екпіні түсірілуімен дараланады. Ресми стильдегі бұйрық, нұсқау, жарлық, өкім сияқты құжаттар мәтінінде айтылған ой белгілі адресатқа бағытталып, адресаттан қатаң түрде іс-әрекеттің орындалуын талап етеді. Бұйыру барысында талаптың кімге бағытталғанын айқындау мақсатында адресаттың атауы нақты аталып көрсетіледі. Адресаттың атауы ретінде жұмсалып тұрған қаратпа сөздерге ерекше ой екпіні түсіріледі. Мысалы,

«Кейде ол ресми мәтінде жаңа жолда бұйырамын деген сөзбен беріледі. Сөйлемнің баяндаушы ретінде жұмсалып, бұйыру қатал талап ретінде айтылады. Ресми стильдегі бұйрықты сөйлемдер көбінесе баяндаушысыз айтылып, оның орнына қаратпа сөздер жеке шоғыр топ құрап, бөлек мәтін түзеді (бұл көркем әдебиет, ауызекі сөйлеу стиліндегі бұйрықты сөйлемдердің сыртқы жүйелілік сипатынан ерекшелігі болып саналады.). (5 Д.Ә., 212).

Құрметті салық төлеушілер!

2009 жылдың 4 тоқсан салық кезеңі үшін қосылған құн салығы декларациялары бойынша автоматтандырылған камералды бақылау процедураларын іске қосуы жүзеге асырылады. («Егемен Қазақстан».2010.03.06. №216. 7-б.)

Ресми стильдің ауызша түрімен қатар жазбаша түрінде: қызметтік хатта, үндеулерде, хабарламаларда, құлақтандыруларда, жарнамаларда қаратпа сөздерді қолданудың өзіндік ерекшеліктері бар. Қорыға айтқанда, жалпы жай сөйлемдердің құрамында қаратпа сөздерді қолдану арқылы лебіз иесі адресатты сөйлесім үдерісіне қажетті арнаға бағытқа бұрады.

1. Кожина Н.М. Стилистика русского языка. Москва: Просвещение, 1983. Стр.223.
2. Головин Б.Н. Основы культуры речи. Москва: Высшая школа, 1980. Стр. 6-7.
- 3.Савчиц Н.Е. Об особенностях употребления модально-систематизирующих вводных единиц в эпистолярной Петра I. Жизнь в науке, (сборник международной конференции.) стр.85.
4. Апрессян Ю.Д. Прагматическая информация для толкового словаря// Прагматика и проблемы интенциональности. Сборник научных трудов. – Москва, 1998. Стр.33.
5. Д.Әлкебаева. Қазақ тілі стилистикасының прагматикасы. Алматы, 2005. Б.212-214.

Резюме

В статье речь идет о прагматилистической функции обращения в простых предложениях.

Resume

This article is about pragma- stylistics functions of reference in simple sentences.

Саткенова Ж.Б.,

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Қазақ-қырғыз тіліндегі «көз» тұрақты тіркесінің қолданысы

Көз соматизмінен жасалған фраземалар саны басқа соматикалық тіркестермен салыстырғанда басымырақ. М.Ержановтың «Адамның сыртқы бейнесін сипаттайтын сөздердің лексика-семантикалық топтары» атты кандидаттық диссертациясында көздің 123 түрін сипаттайтын сомантикалық тіркестерді көрсетеді. Олар үлкен көз, бадырақ көз, алақан көз, аялы көз, шақша көз, жұмық көз, қысық көз, сығыр көз, бота көз, қой көз, т.б. Ал, І.Кеңесбаевтың «Қазақ тілінің фразеологиялық сөздігінде» [1] көз соматизмінен жасалған сөздерге 209 фразема берілген.

Көзде адамның ең негізгі мүшесі. «Көз-көңілдің айнасы» дейді, яғни көз арқылы адам баласының не ойлап тұрғанын, көңілкүйін, ауырғанын т. б. білуге болады. Көз соматизімі көз тігу, көзін қадау, көзін аларту, көзін қысу, көз тастау т.б фраземаларына тірек болып әр түрлі әрекетте қолданылады.

Осы тақырыптық топтастыруға соматикалық фразеологизмдер арқылы біраз мысалдар келтіре кетейік: